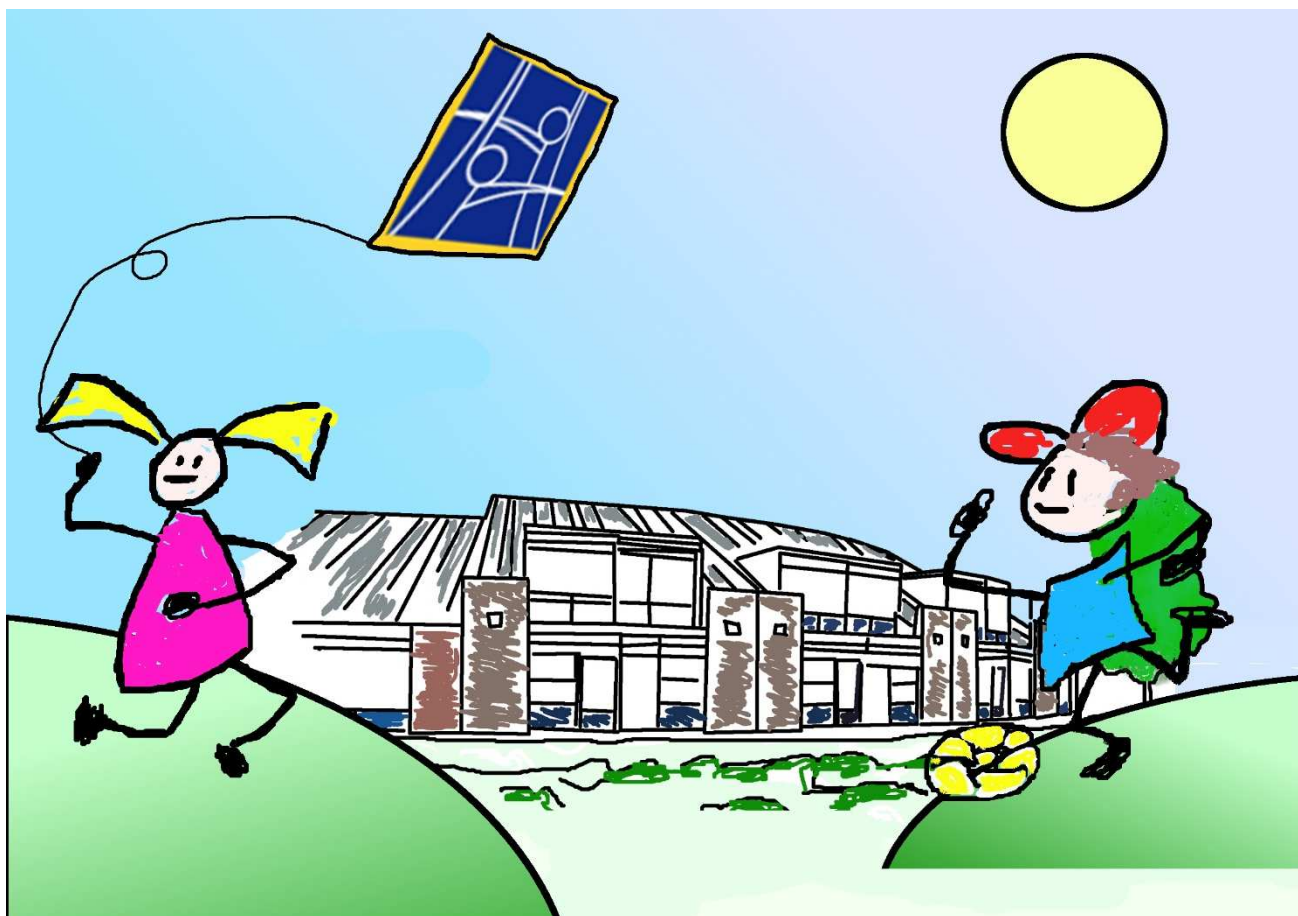
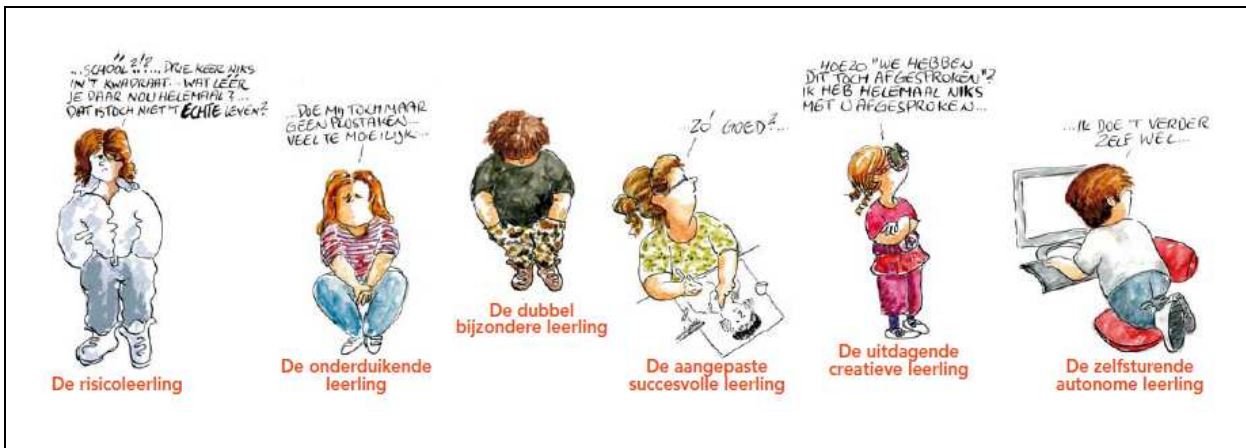

Beleidsplan *meer- en hoogbegaafdheid van Basisschool de Biezenkamp*

Inhoud

1.	Inleiding	2
2.	Visie	3
3.	Doelstellingen en Succesindicatoren	4
4.	Doelgroep	6
5.	Signalering en Diagnostiek om Handelingsgericht te werken	7
6.	Onderpresteerders	9
7.	Welbevinden en onderwijsbehoeften	10
8.	Compacten en verrijken	13
9.	Versnellen voor een vakgebied	14
10.	Vervroegde doorstroming	15
11.	Kangoeroeklas	16
12.	Bijlagen	17
	Gebruikte literatuur	
	Verrijkingsmaterialen	
	Kenmerken van (hoog) begaafde leerlingen	
	Kenmerken van onderpresteerders	
	Interne procedure en verantwoordelijkheden Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid	
	Stappenplan vervroegde doorstroming naar andere groep	
	Procedure meer-en hoogbegaafden	
	Evaluatie	
	Meervoudige intelligenties volgens Gardner	

1. Inleiding

Passend onderwijs houdt in dat scholen aandacht hebben voor de onderwijsbehoeften van iedere leerling. Meer- en hoogbegaafdheid maakt hier deel van uit, vandaar dat het van belang is dat zaken vastliggen in een protocol. Met dit protocol willen we meer- en hoogbegaafdheid verder inhoud geven en concreet uitwerken, zodat duidelijk wordt wat ouders van de school mogen verwachten. Voor leerkrachten geeft dit beleidsstuk een duidelijk houvast hoe om te gaan met meer- en hoogbegaafdheid. Meer- en hoogbegaafde kinderen verdienen specifieke aandacht, niet alleen binnen het onderwijs, maar ook in de thuissituatie. Onze school maakt, net als de andere Condorscholen, gebruik van het Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid (DHH) van Eleonoor van Gerven en Sylvia Drent.

De extra zorg betreft twee gebieden:

a. De sociaal-emotionele ontwikkeling

Meer- en hoogbegaafde kinderen vinden niet altijd vanzelfsprekend aansluiting bij andere kinderen (interpersoonlijke aspecten), maar kunnen soms ook niet in zichzelf in een natuurlijke balans komen (intra persoonlijke aspecten). Samenwerking tussen ouders en school is onmisbaar om deze kinderen goed te ondersteunen op hun weg naar volwassenheid.

b. De cognitieve ontwikkeling

Meer- en hoogbegaafde kinderen verwerven niet automatisch leerstof. Ze hebben extra/specifieke begeleiding/instructie nodig. De school is voor een hoogbegaafd kind – net als voor andere kinderen - de plaats waar het mogelijkheden moet krijgen om kennis en vaardigheden te verwerven.

2. Visie

De Biezenkamp wil een school zijn waarin de leerlingen zich individueel en in samenwerking met elkaar en de leerkracht, sociaal emotioneel, creatief en cognitief naar eigen mogelijkheden kunnen ontwikkelen. Hiervoor willen wij een veilig pedagogisch klimaat en een uitdagende en passende leeromgeving scheppen. Met ons onderwijs willen we bereiken dat de leerlingen kunnen uitgroeien tot een maatschappelijk betrokken, bewuste en verantwoordelijke volwassene.

Ieder kind is uniek en willen we de kans geven zijn of haar mogelijkheden te benutten. Het is voor de dagelijkse onderwijspraktijk belangrijk om te weten of een leerling behoefte heeft aan een aangepast leerstofaanbod. De Biezenkamp wil adequaat inspelen op leerstijlen van kinderen en evenzeer een bijdrage leveren aan een positieve ontwikkeling van de niet-cognitieve persoonlijkheidsfactoren. De rol van de leerkracht als mentor, als begeleider en als stimulerende kracht is hierbij van groot belang. Het kind is meer dan alleen zijn intelligentie. Voor de onderwijspraktijk op de Biezenkamp betekent dit dat een hoogbegaafd kind een eigen leerstofaanbod en een eigen pedagogische benadering behoeft.

Op onze school vinden wij het gezien de doorgaande lijn van groot belang dat de aanpak van betreffende kinderen niet afhankelijk is van één leerkracht maar dat wij gezamenlijk tot een aantal keuzes komen, en deze eenduidig uitvoeren.

2.1 Centraal voor ons handelen staat het welbevinden van meer- en hoogbegaafde leerlingen

Hierbij worden drie aspecten onderscheiden: 'begrepen worden', 'jezelf begrijpen' en 'anderen begrijpen'. Deze aspecten zijn nogal verweven, maar worden hieronder apart behandeld.

Begrepen worden

Een van de belangrijkste invloeden op de ontwikkeling van een kind is de omgeving. Het kind moet zich kunnen spiegelen aan gelijkwaardigen voor het ontwikkelen van een gezond zelfbeeld. Dat spiegelen kan bij meer- hoogbegaafde kinderen een probleem zijn. Bovendien kunnen meer -hoogbegaafde kinderen merken, dat ze 'anders' zijn: ze hebben soms andere interesses, een andere manier van denken, spelen anders en maken soms andere grapjes dan hun klasgenoten.

Jezelf begrijpen

Meer- hoogbegaafde kinderen zijn gewend om vaak dingen goed te kunnen. Soms gaan ze zichzelf hoge eisen stellen. Op school gaat het in de beginjaren ook makkelijk. Wanneer ze iets nieuws tegenkomen, wat ze niet meteen zomaar beheersen, kunnen ze onzeker worden, de moed opgeven. Ze missen ook vaak het trial-and-error-traject. Het is belangrijk dat de leerling en leerkracht hiervan bewust zijn. Ze hebben niet geleerd om te gaan met het gevoel van onbehagen dat voortvloeit uit een tegenslag. Dit gevoel is onprettig, dus alles wat dit gevoel teweegbrengt, wordt vermeden. De fantasie van deze kinderen kan nu erg in de weg zitten. Juist het bedenken van wat allemaal zou kunnen gebeuren en mis kan gaan, voedt de faalangst. Uitdaging oppakken en leren dat je fouten mag maken, is leren leren.

Anderen begrijpen

Hoogbegaafdheid komt niet veel voor; hoogbegaafde mensen (kinderen) zijn dus een uitzondering. De meeste kinderen voelen zich prettig in een groep. Sommige meer- hoogbegaafden kunnen aan de rand van de groep zitten en dat is voor hen een onprettige situatie. Zij zullen daarom proberen de situatie te veranderen door zich te conformeren aan de groep of door de groep in hun richting te veranderen. Meer- en hoogbegaafde kinderen dienen dan gesteund te worden om andere kinderen te begrijpen en vanuit begrip met hen te kunnen samenwerken.

2.2. Het cognitief aanbod moet zo dicht mogelijk bij de behoefte van de leerling aansluiten

Meer- en hoogbegaafde leerlingen hebben meestal weinig behoefte aan herhaling. Daarnaast hebben ze vaak een hoger werktempo en een didactische voorsprong. Het is belangrijk om hier in de klas rekening mee te houden. Deze kinderen moeten we op de basisschool blijven uitdagen en ondersteunen in hun leer- en ontwikkelingsproces. Instructie van de leerkracht voor deze kinderen is zeer zeker van belang.

Hoogbegaafde leerlingen hebben baat bij handelingsgericht werken vanuit de volgende opties:

- Specifiek pedagogisch aanbod.
- Specifiek cognitief aanbod wat beschreven staat in de groepsplannen bv .door compacten en verrijken
- Vervroegde doorstroming bijv. van groep 2 naar groep 3
- Deelname Kangoeroeklas van stichting Condor

Deze opties komen in de volgende hoofdstukken verder aan bod.

3. Doelstellingen en succesindicatoren

De algemene doelstellingen zijn:

- Centraal voor ons handelen staat het welbevinden van meer- en hoogbegaafde leerlingen.
- Het pedagogisch aanbod moet zo dicht mogelijk bij de onderwijsbehoefte van de leerling aansluiten.
- Het cognitief aanbod moet zo dicht mogelijk bij de onderwijsbehoefte van de leerling aansluiten.

Specifieke doelstelling:

- Dossiers van leerlingen worden zorgvuldig bijgehouden.

Bijbehorende succesindicatoren:

- Van alle leerlingen uit groep 1-2 is het aanmeldingsformulier aanwezig in het dossier.
- Van tussentijds ingestroomde leerlingen is het overdrachtsformulier of het onderwijskundig rapport van de vorige school aanwezig.
- Leerkrachten registreren in het logboek de afspraken over meer begaafdheid hoogbegaafdheid.

Specifieke doelstelling:

- Bij leerlingen van groep 3 en 5, waarvan het vermoeden van meer- hoogbegaafdheid ook maar enigszins bestaat, wordt de Quickscan in september afgenomen en is de uitslag aanwezig in het (groeps)dossier.

Bijbehorende succesindicatoren:

Nog toevoegen!

Specifieke doelstelling rondom signalering:

- Minimaal twee keer per jaar bespreken leerkrachten met intern begeleider signalen van leerlingen met onderwijsbehoeften op het gebied van meer en hoogbegaafdheid.

- Voor de doorgaande lijn binnen de school draagt de leerkracht met intern begeleider en toekomstig leerkracht aan het eind van het schooljaar de leerling leerlingen met onderwijsbehoeften op het gebied van meer en hoogbegaafdheid over.

Bijbehorende succesindicatoren signalering:

- Ouders zijn jaarlijks geïnformeerd via de jaargids en mondelinge informatie op een ouderavond.
- In de logboeken worden signalen die kunnen duiden op meer en hoogbegaafdheid bijgehouden door de leerkracht.
- Er zijn twee formulieren van de groepsbesprekingen aanwezig per groep aan het eind van het jaar.
- Er is van alle groepen een overdrachtsformulier aanwezig aan het eind van het jaar.

Specifieke doelstelling rondom diagnostiek:

- Bij de diagnostiek wordt gebruik gemaakt van het protocol meer en hoogbegaafdheid. Hierbij worden de stappen gevolgd van de interne procedure en verantwoordelijkheden Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid (bijlage 3).

Bijbehorende succesindicatoren diagnostiek:

- Bij de leerlingen die n.a.v. de signalering is gebleken dat we verder gaan met diagnosticeren zijn alle stappen van het protocol doorlopen. De leerkracht of ib-er hebben acties en vervolgstappen vastgelegd in het logboek. Met ouders zijn de contactmomenten geweest zoals beschreven in de procedure en genoteerd in het logboek.

Specifieke doelstelling rondom handelingsgericht werken:

- N.a.v. de conclusies vanuit de diagnostiek volgt het handelingsgericht werken. Als er sprake is van compacten en verrijken dan is dit terug te vinden in het groepsoverzicht en de plannen. Als er sprake is van vervroegd doorstromen naar een andere groep wordt de procedure vervroegde doorstroming naar andere groep gevolgd zie bijlage 4. Wordt een leerling doorverwezen naar de kangoeroeklas dan volgt procedure kangoeroeklas aanmelden procedure meer- en hoogbegaafden zie bijlage 5.

Bijbehorende succesindicatoren handelingsgericht werken:

- In de groepsplannen staan zowel de pedagogische als cognitieve onderwijsbehoeften en handelingsadviezen beschreven.
- Het handelingsgericht werken heeft als resultaat dat het onderwijs op de Biezenkamp aansluit bij de onderwijsbehoeften van leerlingen met meer en hoogbegaafdheid. Dit meten we met CITO, SCOL en de meting op borging en kwaliteitszorg.

Borging en kwaliteitszorg:

- Minimaal twee keer per jaar wordt de procedure gevolgd in managementteam. Dit doen we aan de hand van de cyclus plan do check act.
- Vervolgens meten we de resultaten. Dit doen we aan de hand van de tevredenheidsmeting

Tevredenheidsmeting:

Op een schaal van 1-5 kunnen ouders, leerlingen en leerkrachte van leerlingen die deelgenomen hebben aan het DHH traject hun tevredenheid uitspreken.

De tevredenheid wordt gevraagd op de onderdelen signaleren, diagnostiek en handelingsgericht werken.

We zijn tevreden met een score van gemiddeld 3,5 of hoger op de vragen.

Zie voor de vragenlijsten bijlage 6.

4. Doelgroep

Hoogbegaafdheid is een complex begrip, omdat het iets zegt over iemands persoonlijkheid en diens omgeving. Beide factoren beïnvloeden iemands prestatie.

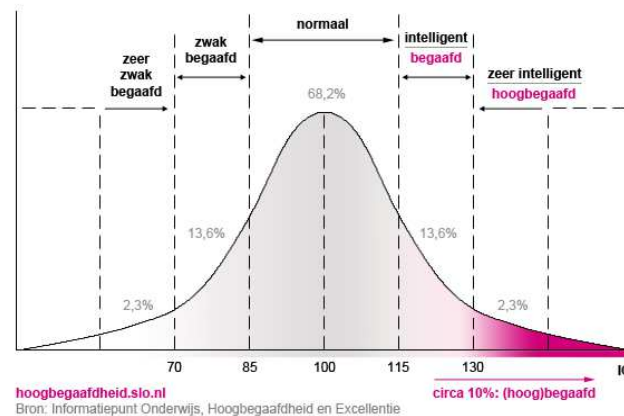
Er kan onderscheid gemaakt worden tussen hoog intelligente leerlingen (IQ 115-130) en hoogbegaafde leerlingen (IQ >130). Het verschil tussen beide groepen is dat hoogbegaafde leerlingen niet alleen over een hoge intelligentie beschikken, maar ook vaker een aantal specifieke persoonlijkheidskenmerken hebben, die duidelijker naar voren komen.

In de praktijk blijkt het onderscheid tussen (hoog)intelligent en (hoog)begaafd minder relevant te zijn bij de vorming van beleid. In beide gevallen gaat het om de leerlingen, die ruim bovengemiddeld informatie kunnen opnemen en verwerken.

Voor kleuters wordt een aparte terminologie gehanteerd. Bij hen spreken we van een *ontwikkelingsvoorsprong*. Het grote verschil tussen kleuters en kinderen ouder dan zes jaar is dat je bij kleuters wel een ontwikkelingsvoorsprong kunt vaststellen, maar dat je nog niet met voldoende betrouwbaarheid kunt vaststellen of ze die na hun zesde jaar nog zullen vasthouden. Deze kleuters worden ook wel potentieel hoogbegaafde leerlingen genoemd. Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong doorlopen die ontwikkeling niet alleen sneller dan andere kinderen, het ziet er ook naar uit dat ze dit met grotere stappen doen (Winner, 1996).

Termen als 'begaafd', 'meer- en hoogbegaafd', 'intelligent', 'hoogintelligent' en 'een brede ontwikkelingsvoorsprong' impliceren allemaal dat het gaat om het kunnen leveren van uitzonderlijke prestaties op meerdere domeinen.

Het aantal hoogbegaafde leerlingen is ongeveer 2,5 procent van het totale aantal leerlingen op onze scholen. Door te kiezen voor zowel meerbegaafde als hoogbegaafde leerlingen heeft dit beleidsplan betrekking op 15 procent van de leerlingen. Zij komen in aanmerking voor een aangepast onderwijsaanbod, waarbij ook de sociale integratie wordt bevorderd.

Willen we zicht krijgen op hoogbegaafde kinderen in de onderwijspraktijk, dan is het belangrijk om te weten hoe de signalen van begaafdheid te herkennen zijn. Ook moet er gekeken worden over welke kenmerken begaafde kinderen in meerdere en minder mate beschikken. Bijlage 1 en 2 laten kenmerken zien van hoogbegaafde kinderen en hoogbegaafde onderpresteerders. Niet iedere hoogbegaafde leerling zal in dezelfde mate aan deze eigenschappen voldoen. Toch blijken veel kenmerken in de praktijk echter wel aanwezig te zijn.

Op de Biezenkamp maken we gebruik van het instrument Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid zodat we deze kinderen beter in beeld krijgen.

5. Signalering en Diagnostiek om Handelingsgericht te werken

Op de Biezenkamp wordt gebruikgemaakt van een instrument voor signalering en diagnostisering van (hoog)begaafde leerlingen het Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid (DHH) van Eleonor van Gerven en Sylvia Drent. Hiernaast wordt voor alle leerlingen de Sociale Competentie Observatie Lijst (SCOL) ingezet. Tevens kan gebruik gemaakt worden van de Interactiewijzer (IAW), een instrument voor analyse en aanpak van interactieproblemen in professionele opvoedingssituaties.

5.1 Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

We vermelden hier allereerst nadrukkelijk dat dit géén onderzoek naar intelligentie is. Het DHH bestaat uit verschillende modules die elkaar op (kunnen) volgen:

- *quickScan*
- *signalering*
- *intake*
- *diagnostisering*
- *leerlingbegeleiding*
- *evaluatie*

De *QuickScan* kan gebruikt worden als eerste stap om te bepalen of het verstandig is voor een leerling een traject in het DHH te gaan opstarten, óf te starten met module 1 *Signalering*, óf direct door te schakelen naar module 3 *Diagnostisering*.

Na de (cito)toetsperiodes in januari/februari en mei/juni kan (o.a. tijdens de groepsbespreking) een leerling aangemeld worden voor een interne bespreking die er toe kan leiden dat er met de procedure Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid (DHH) wordt gestart. Als een leerkracht, een ouder, of interne begeleider het vermoeden heeft dat een leerling slim is maar niet zodanig presteert, ook.

De interne begeleider stuurt hierbij aan, de leerkracht blijft verantwoordelijk voor de uitvoering ervan.

De leerkracht, de ouders en het kind zelf (vanaf groep 5) worden gevraagd (digitale) vragenlijst(en) in te vullen. Naast het invullen van vragenlijsten moeten de resultaten van methode-onafhankelijke toetsen (Cito) ingevoerd worden. Indien nodig worden de leerlingen verder getoetst om de didactische voorsprong te bepalen. De uitkomsten kunnen verschillend zijn en deze worden altijd besproken met de ouders.

Het DHH geeft de school handelingsadviezen en het kan zijn dat er reden is om te veronderstellen dat een kind hoogbegaafd is, of meer dan gemiddeld begaafd, of gemiddeld begaafd. Het DHH spreekt op grond van de eerste twee uitkomsten over verrijking “eerste” en/of “tweede leerlijn”.

In beide gevallen houdt het in dat het werk wat normaliter in de groep gebeurt wordt verminderd (gecompact), zodat de extra materialen die voor deze leerlingen beschikbaar zijn gebruikt kunnen worden. Deze middelen zijn vooral gericht op taal en rekenen, er wordt tijdens de zaakvakken niet gecompact. De extra instructie en verwerking worden planmatig aangepakt en vastgelegd in het groepsplan wat steeds een half jaar duurt. Van de uitkomsten van het DHH wordt een verslag gemaakt door de interne begeleider en dit wordt door de leerkrachten met de ouders besproken. Tevens wordt met de leerling het plan van aanpak besproken.

In alle gevallen worden er handelingsgerichte adviezen gegeven op pedagogisch en didactisch gebied die worden verwerkt in een handelings- of groepsplan.

5.2 SCOL

De Sociale Competentie ObservatieLijst (SCOL) is een leerlingvolgsysteem voor sociale competentie.

De SCOL PO heeft onlangs een positieve beoordeling gekregen van de Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN).

De SCOL is een scorelijst per leerling die de leerkracht tweemaal per jaar invult: een keer rond de herfstvakantie en de tweede keer in het voorjaar.

De *LeerlingSCOL* is, net als de SCOL, een scorelijst per leerling die ook tweemaal per jaar moet worden ingevuld.

De *LeerlingSCOL* is bedoeld voor leerlingen die in groep 6, 7 en 8 zitten.

De leerlingen vullen zelfstandig de vragenlijst in. Na het invullen krijgt de leerling direct een terugkoppeling van de resultaten.

5.3 IAW: Interactiewijzer (R. Verstegen, H.P.B. Lodewijks)

De Interactiewijzer wordt gebruikt voor handelingsgerichte diagnostiek voor het aanleren of stimuleren van sociale vaardigheden.

Het (probleem)gedrag wordt hier niet opgevat als een tekort of inefficiëntieverschijnsel van het kind, maar als een aanpassing in een toestand van niet overeenstemmende doelen.

5.4 Handelingsgericht werken

Het DHH geeft in de module 4 *Leerlingbegeleiding* pedagogische en didactische handelingsgerichte adviezen die door school kunnen worden opgenomen in een begeleidingstraject. De aanpak wordt dan beschreven in een groeps- of individueel plan. Deze onderwijsbehoeften zijn af te leiden uit het educatieve profiel van de zeven clusters uit de module Diagnostiek.

Pedagogische handelingsgerichte adviezen:

- prestatie motivatie
- werk- en leerstrategieën
- zelfbeeld
- sociaal functioneren
- perfectionisme
- faalangst
- onderpresteren

De didactische handelingsgerichte adviezen :

- compacten en verrijken. Zie hoofdstuk 5.
- versnellen en vervroegde doorstroming

Tevens is het mogelijk om deel te nemen aan de kangoeroeklas van de Stichting Condor. Hiervoor is een procedure. Zie bijlage 5.

Leerlingen die hieraan deelnemen krijgen ook opdrachten mee waar ze op school minimaal 4 dagen per week , 30 minuten aan moeten werken.

6 Onderpresteerders

Als een leerkracht het vermoeden heeft dat een leerling slim is maar niet zodanig presteert, kan er ook worden gestart met het DHH.

Indien met het doortoetsen wordt vastgesteld dat er geen ontwikkelingsvoorsprong is van meer dan een jaar, maar ouders en/of de groepsleerkracht zijn van mening dat deze resultaten niet terecht zijn (aan de hand van eigen observaties, aangevuld met de observatielijst voor ouders, leraren en eventueel de vragenlijst van de leerling zelf), dan kan een IQ-test nuttig zijn om onderpresteren vast te stellen. Onderpresteerders zijn leerlingen van wie op grond van hun capaciteiten verwacht wordt dat ze hoge prestaties kunnen behalen, maar bij wie dit in de praktijk niet het geval is. Onderpresteren is een signaal dat de ononderbroken ontwikkelingsgang geblokkeerd is of op zijn minst onder druk staat.

Er zijn twee soorten onderpresteerders: relatieve en absolute onderpresteerders. De eersten presteren minder dan ze kunnen, maar hun prestaties liggen nog wel steeds op het niveau van de gemiddelde tot goede leerlingen. Deze onderpresteerders zijn lastig te vinden omdat ze over een groot aanpassingsvermogen beschikken en hun hoofd niet boven het maaiveld uitsteken.

Absolute onderpresteerders presteren niet alleen minder dan wat op grond van hun capaciteiten verwacht mag worden, maar ook nog eens beneden het groepsgemiddelde. Verder zien we bij deze leerlingen dat er eigenlijk sprake is van uitval op meerdere gedragsclusters waar tijdens de diagnostiek naar gekeken wordt. Het volgende is dan vaak in meer of mindere mate van toepassing: de leerling beschikt nauwelijks over goede werk- en leerstrategieën, heeft vaak geen idee hoe hij een complexe leertaak moet aanpakken, heeft een negatief zelfbeeld, gedraagt zich sociaal onhandig, is nauwelijks gemotiveerd voor schoolse zaken en heeft vaak een vorm van faalangst ontwikkeld die zich uit in 'opstartproblemen'.

Zie bijlage 2 voor lijst met kenmerken van onderpresteerders.

7. Welbevinden en onderwijsbehoeften

Centraal voor ons handelen staat het welbevinden van meer- en hoogbegaafde leerlingen. Zowel het pedagogisch als het cognitief aanbod moet zo dicht mogelijk bij de behoeften van de leerling aansluiten.

Definitie pedagogisch aanbod

Onder pedagogisch aanbod verstaan we in dit beleidsstuk het pedagogisch handelen van de leerkracht of begeleider met betrekking tot een leerling in groepsverband.

Definitie cognitief aanbod

Onder cognitief aanbod verstaan we in dit beleidsstuk didactisch handelen van de leerkracht met betrekking tot het proces van het leren, dat wil zeggen het opnemen, verwerken en weer opnieuw kunnen gebruiken van kennis en informatie.

Definitie welbevinden

Onder welbevinden verstaan we het welzijn van het individu, dat zowel door inter- als intra-persoonlijke aspecten wordt beïnvloed en waarbij dus ook het pedagogisch en didactisch handelen op school hierbij een grote rol speelt.

7.1 Aansluiten bij de onderwijsbehoeften.

(Hoog)begaafde kinderen kunnen snel denken en kunnen dat denken niet stil zetten. Dat is lastig in het reguliere onderwijs dat daarvoor aanpassingen moet maken. Het heeft voordelen om snel te kunnen denken maar ook nadelen, bijvoorbeeld meer kansen op verveling en frustratie. Andere eigenschappen kunnen zijn:

- Zij kunnen de omgeving heel intens ervaren, omdat ze veel prikkels oppikken en deze prikkels intensief 'laten binnen komen'
- Zij hebben meestal een groot rechtvaardigheidsgevoel;
- Zij kunnen kritisch overkomen en verwachten dit ook van hun omgeving;
- Zij kunnen de lat heel (onrealistisch) hoog voor zichzelf en hun omgeving leggen, te hoge eisen stellen en zich storten op perfectionisme.

Doordat zij deze ervaringen opdoen, maar niet altijd begrijpen wat er gebeurt, kunnen er conflicten ontstaan of een gevoel van 'niet begrepen worden'. (Hoog)begaafde kinderen hebben net als andere kinderen echte belangstelling en steun nodig op zijn tijd.

Daarom is het van belang dat leerkrachten en ouders zoeken naar de onderwijsbehoefte van ieder kind.

7.2 Onderwijsbehoeften vanuit DHH

Een educatieve of onderwijsbehoefte is datgene wat de leerling nodig heeft om beter te kunnen functioneren in de schoolsituatie. Het DHH spreekt van *educatieve* behoeften, daarom wordt in dit deel van het beleidsplan ook deze term gebruikt.

Deze behoeften van de leerling vormen de basis van waaruit de leerkracht gaat handelen en sluiten een op een aan bij de items uit de vragenlijst Diagnostiek.

In het DHH wordt onderscheid gemaakt tussen educatieve kansen en zorgbehoeften.

Het inzetten van educatieve kansen en zorgbehoeften gebeurt op drie niveaus van Handelingsgericht Werken:

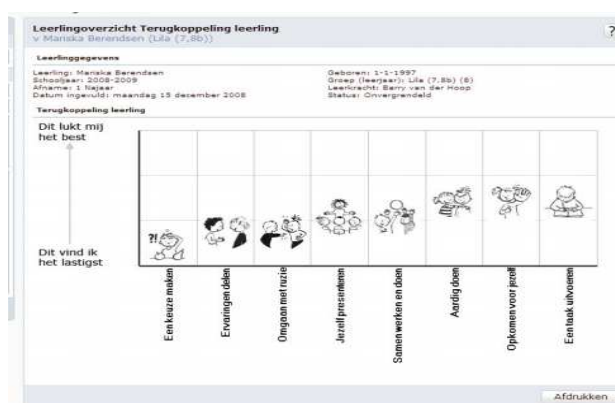
- De leerling heeft een *leerkracht* nodig die....
- De leerling heeft *leerstof* nodig die...
- De leerling heeft een *leeromgeving* nodig die...

Module 5, Leerlingbegeleiding, bevat naast het adviestraject vervroegde doorstroming, ook richtlijnen compacten en verrijken, en adviezen om pedagogische begeleiding in te zetten met als doel het welbevinden van de hoogbegaafde leerling te bewaken.

7.3 Onderwijsbehoeften vanuit SCOL (Sociale Competentie Observatielijst)

School kan de resultaten van de SCOL gebruiken als aanknopingspunt voor planmatig onderwijs in sociale competentie aan de gehele groep en tevens voor kleinere groepjes leerlingen.

Voor individuele leerlingen kan de totaalscore van de SCOL ook een signaal vormen dat een leerling extra onderwijs nodig heeft, of dat er nadere diagnostiek nodig is.

Het *leerlingoverzicht terugkoppeling leerling* (zie afbeelding hierboven) gebruikt de leerkracht als leidraad voor een gesprek wanneer er opvallende scores zijn.

a. Onderwijsbehoeften vanuit signalering Interactiewijzer (IAW)

In de analyse van IAW wordt problematisch gedrag van kinderen niet beschreven vanuit oorzakelijke verbanden, maar vanuit een wisselwerking waarbij de kans bestaat dat interactionele cirkels zichzelf instand houden. Een dergelijke benadering biedt aanknopingspunten voor diagnostische beschrijvingen en handelingsplannen.

In de Interactiewijzer is deze aanpak zowel theoretisch als praktisch uitgewerkt. Problematische vastgeroeste interactiepatronen worden doorbroken door specifieke sociale vaardigheden gericht te beïnvloeden.

Interactiewijzer geeft hiervoor een tweeledige aanpak:

- er worden groepssituaties gecreëerd die bij het kind het vanzelfsprekend gebruik van ontbrekende sociale vaardigheden uitlokken
- de professionele opvoeder krijgt aanwijzingen om zijn pedagogische stijl voor dat kind kritisch te beoordelen en, zonodig, bij te stellen.

De adviezen zijn toegesneden op de dagelijkse praktijk in de groep. Het uitgangspunt is het principe van de wisselwerking tussen het kind en de professionele opvoeder. Daarnaast is het uitgangspunt dat sociale vaardigheden beter bekliven als ze in een natuurlijke omgeving worden ontlokt.

De leerkracht vult vragenlijsten in en krijgt van hieruit concrete handelingsgerichte adviezen voor de aanpak.

Meer informatie is te vinden op www.interactiewijzer.nl

b. Onderwijsbehoeften vanuit meervoudige intelligenties volgens de Amerikaan Gardner:

Meervoudige Intelligentie betekent voor het onderwijs het stimuleren van een brede ontwikkeling, uitgaan van verschillen en uniciteit waarderen, je zwakke en sterke kanten leren kennen en deze weten in te zetten om te leren, samen te werken en te communiceren. Kortom, het benutten van al je intelligenties. Als we het over welbevinden hebben dan moet er ook zeker oog zijn voor het identificeren van de natuurlijke talenten van een kind. Proberen uit te gaan van de sterke kanten (matchen) en tegelijkertijd de zwakke punten bij te schaven (stretchen). Zie ook bijlage 7.

8. Compacten en verrijken

Hierbij gaat het om het compacten (indikken) van het reguliere onderwijsaanbod om vervolgens de vrijkomende tijd te vullen met verrijking.

Verrijking kan op twee manieren: door verdieping en verbreding.

- Verdieping houdt in dat een kind meer kennis en vaardigheden opdoet over onderwerpen die tot de reguliere lesstof behoren.
- Verbreding is juist een aanvulling op de bestaande lesstof. Het gaat hier dus om andere vakken of onderwerpen.

Leerlingen komen in aanmerking voor compacten (volgens de richtlijnen van het SLO) als zij de methodegebonden toetsen doorgaans goed (80 procent beheersing) maken, en/of als zij bij de Citotoetsen een I –I+ score hebben. Voor taal hanteren we op de Biezenkamp de volgende richtlijnen: kinderen die altijd de score “goed” behalen tijdens de taaltoetsen kunnen in aanmerking komen voor een routeboekje. Deze kinderen moeten dan ook een I-I+scoren op de Cito-toetsen Begrijpend lezen.

Gezien de vaardigheid die zij hebben in relatie tot de stof die de reguliere methode biedt, kunnen meer- en hoogbegaafde leerlingen toe met minder uitleg, oefening en herhaling.

De richtlijnen van het SLO voor Taal en Rekenen beschrijven zowel wat leerlingen mogen overslaan uit de methode als wat belangrijk is om wel te maken.

De volgende zaken zouden kunnen worden weggelaten:

- *schrap 50 tot 75 procent van de oefenstof*
- *schrap 75 tot 100 procent van herhaling*
- *schrap verrijkingsstof die meer van hetzelfde biedt*

De volgende zaken moeten worden aangeboden:

- *introdactie van een nieuw thema*
- *belangrijke strategieën en werkwijzen*
- *ontdek- en onderzoeksactiviteiten*
- *verrijkingsstof die wezenlijk moeilijker is (open opdrachten)*
- *belangrijke leerstappen in het leerproces (nieuwe leerstof)*
- *betekenisvolle activiteiten (variatie in informatiebronnen)*
- *activiteiten die gericht zijn op metacognitieve vaardigheden*
- *activiteiten in tempo*
- *reflectieve activiteiten*

Op de Biezenkamp werken we vanaf groep 4 bij taal gedeeltelijk met de routeboekjes van het SLO. Het weglaten van 75% tot 100% van de herhaling gaf problemen bij een aantal (hoog)begaafde leerlingen. Het bleek dat oefenen van bepaalde leerstof zeer zeker nodig bleek.

Wat wordt op de Biezenkamp daarom niet geschrapt?

- *Grammaticalessen .*
- *De toepassingsopdrachten bij woordenschatlessen*
- *Signaaltoetsen*

In een routeboekje en/of weektaak, of notatie op het bord kan de leerling zien wanneer hij wel of niet met de instructie van de klas meedoet en welke leerstof er gemaakt moet worden.

De tijd die hierbij vrijkomt wordt besteed aan verrijking. De verrijking wordt beschreven in de aanwezige groepsplannen. Op onze school wordt vanaf begin schooljaar '12-'13 gewerkt met de rekenmethode Wereld In Getallen. In de groepen 3 t/m groep 8. In deze methode zitten de goede rekenaars in de 3-sterren groep (verdiept arrangement in groepsplan). Voor rekensterke kinderen is er het pluswerkboek. Daarin werken ze als ze klaar zijn met het plusniveau in de weektaak. De opgaven zijn verdiepingen en lopen niet vooruit op de komende lesstof.

Voor enkele leerlingen is een plusmodule niet altijd geschikt. Voor hen wordt er te weinig uitdaging geboden of sluit het niet aan bij een leerstijl van een leerling. Beter is het dan om ook andere leermiddelen in te zetten. Als dit nodig is dan compacten we voor deze kinderen ook de rekenlessen. De leerlingen maken dan de afsluitende toets van een hoofdstuk vóóraf aan het begin van het nieuwe hoofdstuk. Op deze manier krijgt de leerkracht inzicht in de reeds beheerste stof en de leerstof waarvoor de leerling aan de klassikale instructie meedoet. Onnodige herhaling en verveling worden zo voorkomen.

Er is extra verrijkmateriaal in alle klassen aanwezig voor de leerlingen die onvoldoende aangeboden krijgen. Verrijkmateriaal moet aan een aantal eisen voldoen:

1. Een goede afwisseling qua inhoud en werkvorm is zeer belangrijk en opdrachten moeten niet altijd over hetzelfde onderwerp gaan.
2. Het materiaal moet het creatieve denkvermogen aanspreken.
3. Het materiaal is bij voorkeur constructief van aard, in die zin dat de leerling wordt uitgedaagd om zelf ideeën of oplossingen te construeren.
4. Het materiaal maakt verschillende oplossingswegen mogelijk. Dit voorkomt dat de leerling alleen bezig is het 'goede' antwoord te zoeken. Meer oplossingswegen zorgen ervoor dat de creativiteit en het constructieve denken worden gestimuleerd.

9. Versnellen voor een vakgebied

Onderwijsaanpassingen, zoals compacten en verrijken, samenwerkend leren of het versnellen binnen één vak, zijn voor veel (hoog)begaafde en/of zeer goed presterende leerlingen goede oplossingen.

Er zijn echter ook kinderen waarbij een dergelijke maatregel onvoldoende is voor een optimale ontwikkeling. Deze leerlingen zijn er het meest bij gebaat om, naast de eerder genoemde aanpassingen, óók te versnellen naar een volgende groep. Omdat het hier gaat om een ingrijpende maatregel, is het van belang dat deze op gefundeerde wijze genomen wordt, niet in de laatste plaats om de zorg bij ouders en onderwijsgevendenden weg te nemen.

Uit internationaal onderzoek is gebleken dat het versnellen naar een volgende groep een effectieve interventie *kàn* zijn in het onderwijs aan (hoog)begaafde en/of zeer goed presterende leerlingen. Dat betekent nog niet dat deze interventie geschikt is voor *iedere* leerling met hoge intellectuele capaciteiten. Er komt in de meeste gevallen altijd weer een moment waarop aanpassingen in het leerstofaanbod gemaakt moeten worden. Het betekent ook dat een leerling jong doorstroomt naar het Voortgezet Onderwijs.

Op de Biezenkamp gebruiken wij, indien nodig, een module uit het Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid: vervroegde doorstroming.

De optie versnellen binnen één vakgebied heeft niet de voorkeur op de Biezenkamp gezien de organisatie van ons onderwijs in een leerstofklassensysteem. Ook spelen de consequenties van versnellen per vakgebied voor de leerling en de leerkracht in hogere groepen een rol. We zoeken een specifiek aanbod in de verrijking voor een vakgebied dat staat in het groepsplan.

10. Vervroegde doorstroming

De belangrijkste reden om aan vervroegde doorstroming te denken is de didactische noodzaak die er voor sommige leerlingen is: zij worden op het didactisch niveau onvoldoende geprikkeld zich verder te ontwikkelen en ook het vergroten van de leerstappen heeft er niet voor gezorgd dat de leerling leert reiken naar de zone van de naaste ontwikkeling (Eleonoor van Gerven, 2007).

Er is pas sprake van een didactische voorsprong als de leerling op de drie belangrijkste vakgebieden –begrijpend lezen, spelling en rekenen- een voorsprong heeft van ten minste zes tot 12 kalendermaanden. Om te voorkomen dat er kennishiaten ontstaan bij het doorstromen naar een hogere groep, is het belangrijk om in dit geval twee leerstofjaren in één jaar aan te bieden (of binnen een bepaalde periode). Zo slaat de leerling geen stof over, maar krijgt hij de kans om te laten zien dat hij de stof ruim voldoende beheerst. In de module vervroegde doorstroming worden ook het sociaal functioneren, het zelfbeeld, de werk- en leerstrategieën, faalangst, prestatiemotivatie en eventuele leer- en/of persoonlijkheidsstoornissen (bijvoorbeeld ADHD, ASS, dyslexie, ...) meegenomen.

Tot slot kan de mening van de leerling een beïnvloedende factor zijn tot het al dan niet succesvol zijn van de vervroegde doorstroming. In de praktijk zien we dat het raadzaam is om de mening van de leerling niet doorslaggevend te laten zijn. Verstandiger is het om met hem/haar te bespreken onder welke omstandigheden hij/zij zich het beste thuis zou voelen in de groep.

Voor school is het van belang dat gekeken wordt naar de mogelijkheden van het aanbieden van twee leerstofjaren in een schooljaar. Het kan nodig zijn om op aparte momenten bepaalde instructies te geven die niet rechtstreeks eigen zijn aan het leerstofaanbod in de klas. Daarnaast zullen de nieuwe groepsleerkracht en de interne begeleider in de eerste periode extra tijd moeten vrijmaken om het proces bij de leerling in de gaten te houden. De mening van de huidige groepsleerkracht speelt uiteraard ook een rol bij het nemen van de beslissing.

Op het moment dat vervroegde doorstroming ter sprake komt hebben ouders een belangrijke stem in het geheel. Tijdens de besluitvorming vinden dan ook altijd gesprekken met de ouders plaats waarbij alle voor- en nadelen op een rijtje worden gezet. Stappenplan vervroegde doorstroming: zie bijlage 4.

11. Kangoeroeklas

Met ingang van september 2010 is er binnen Stichting Condor de Kangoeroeklas opgericht.

Een kangoeroeklas kan verschillende voordelen bieden. Zo ontlast een kangoeroeklas de reguliere leerkracht en komt het (hoog)begaafde kind regelmatig in contact met ontwikkelingsgelijken. Voor de kinderen is er het bijkomende voordeel dat ze het grootste deel van de week in hun eigen klas, op hun eigen school en hun eigen omgeving blijven.

Deze klassen bestaan uit een middenbouw- en bovenbouwgroep. Instroom geschiedt vanaf medio groep 4.

De door de interne begeleider aangemelde leerlingen worden besproken in het bovenschools zorgteam Condor.

Kinderen van onze school, die deelnemen aan de Kangoeroeklas, gaan hiervoor een dagdeel naar de kangoeroeklas.

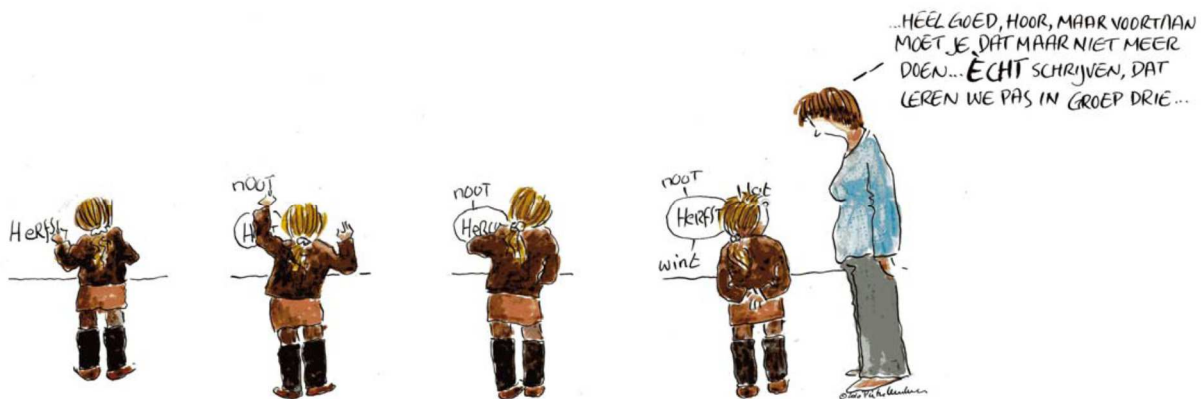
Deze is voor een aantal scholen binnen stichting Condor gevestigd in een lokaal van onze school. Vanuit de Kangoeroeklas krijgen de kinderen opgaven mee waaraan ze op hun eigen basisschool verder werken. Hiervoor moet elke dag minimaal een half uur worden uitgetrokken (4 x per week).

Voor deze kinderen moet de reguliere stof in de klas op hun eigen school worden ingedikt (compacten), zodat er tijd wordt vrijgemaakt voor hun opdrachten (verrijken) en de deelname aan de Kangoeroeklas.

Deze aanpak staat in de verschillende groepsplannen beschreven.

Zie bijlage 5 voor de procedure.

12. Bijlagen

Gebruikte literatuur

- Beleidsplan meer- en hoogbegaafdheid Stichting Condor
- Boer E. de en N. Booij (2011), Excellentie in ontwikkeling. Handreiking (hoog)begaafdheid, KPC Groep
- Digitaal handelingsplan Hoogbegaafdheid; Sylvia Drent en Eleonor van Gerven
- Drent, S. en E. van Gerven (2007), Professioneel omgaan met hoog begaafde leerlingen in het basisonderwijs, van Gorcum
- Gerven, E. van (2008), Slim beleid, van Gorcum
- Gerven, E. van (2009), Handboek hoogbegaafdheid, van Gorcum
- SCOL, Sociale Competentie Observatielijst, CED-Groep, Kwintessens Uitgevers en Rovict B.V.
- Verstege, R en Lodewijks, H.P.B.(2011), Interactiewijzer, van Gorcum

Internet

- <http://educatie-en-school.infonu.nl/diversen/59842-meervoudige-intelligentie.html>
- <http://informatiepunt-onderwijs-hoogbegaafdheid-en-excellentie>

Bijlage 1

Bron: SLO

Kenmerken van (hoog)begaafde leerlingen		
1.	Hoge intelligentie	(Hoog)begaafde leerlingen beschikken over hoge intellectuele capaciteiten. Een hoge score op een intelligentietest (IQ > 130) of hoge prestaties op andere test is hiervan een indicatie.
2.	Vroege ontwikkeling	(Hoog)begaafde leerlingen zijn geestelijk vroegrijp en worden gekenmerkt door een ontwikkelingsvoorsprong. Zij kunnen meestal op vroege leeftijd al lezen, praten, schrijven en hebben een vroege ontwikkeling van getalbegrip. Hierdoor kunnen zij zich gemakkelijk leerstof uit hogere leerjaren eigen maken. Ook stellen zij op jonge leeftijd al levensbeschouwelijke vragen en denken zij al vroeg na over de zin van het leven.
3.	Uitblinken op één of meerdere gebieden	Een bijzondere begaafdheid kan tot uitdrukking komen in motorische, sociale, artistieke en intellectuele vaardigheden. Vaak treden deze begaafdheidsvormen gecombineerd op en blinken (hoog)begaafde leerlingen uit in meerdere gebieden, zoals bijvoorbeeld in taal en wiskunde. (Hoog)begaafde leerlingen hebben op taalgebied een grote woordenschat en vertonen een zeer goed en adequaat woordgebruik.
4.	Gemakkelijk kunnen leren	(Hoog)begaafde leerlingen hebben over het algemeen een zeer goed geheugen en kunnen hierdoor goed informatie onthouden en verwerken. Zij begrijpen nieuwe leerstof dan ook aanzienlijk sneller dan gemiddelde leerlingen en zijn daardoor sneller klaar met opdrachten en huiswerk. Hierdoor hebben zij vaak een leertempo dat beduidend hoger is dan het tempo van de gemiddelde leerling.
5.	Goed leggen van (causale) verbanden	(Hoog)begaafde leerlingen kunnen gemakkelijk (causale) verbanden leggen en hebben hierover een goed overzicht.
6.	Het makkelijk kunnen analyseren van problemen	(Hoog)begaafde leerlingen zijn snelle probleemanalyseerders. Zij kunnen snel vaststellen wat de aard van een probleem is. Daarnaast zijn (hoog)begaafde leerlingen vaak vindingrijk in het ontwikkelen van eigen oplossingsmethoden. Dit kan soms problemen opleveren als zij zich een verkeerde oplossingsmethode hebben aangeleerd, omdat zij deze methode moeilijk weer los kunnen laten.
7.	Het maken van grote denk-sprongen	Een (hoog)begaafde leerling maakt grotere leerstappen en heeft daarom minder tijd nodig.
8.	Voorkeur voor abstractie	(Hoog)begaafde leerlingen kunnen goed abstract denken. Zij generaliseren gemakkelijker dan hun andere klasgenoten en hebben een goed overzicht van de kennisgehelen. Zij hebben geen behoefte aan concretisering van de lesstof door het gebruik van voorbeelden.
9.	Hoge mate van zelfstandigheid	(Hoog)begaafde leerlingen willen liever niet geholpen worden en geven de voorkeur aan zelfstandig werken. Bij het werken in groepsverband vertoont de (hoog)begaafde leerling veel initiatief en neemt hij/zij vaak de leiding. Bovendien wil de leerling dingen graag

		op zijn/haar eigen wijze doen, zoals het zelf bedenken van een methode voor het uitrekenen van sommen.
10	Brede of juist specifieke interesse / hoge motivatie / veel energie	Het is belangrijk dat het onderwerp van de opdracht de leerling interesseert. Bij (hoog)begaafde leerlingen is namelijk het kunnen een voorwaarde, maar het willen van even groot belang. Als het onderwerp aansluit bij de interesse van de leerling, dan is motivatie verzekerd. Er is aangetoond dat talent pas doorzet als de leerlingen plezier beleven aan de (leer)activiteiten. Een kenmerk van (hoog)begaafde leerlingen is dat zij zeer leergierig zijn. Als een onderwerp de leerling interesseert dan pluist hij het onderwerp vaak tot op de bodem uit. Maar het tegenovergestelde geldt ook: als een (hoog)begaafde leerling geen interesse heeft voor een bepaald onderwerp, dan kan hij moeilijk de motivatie opbrengen om zich erin te verdiepen.
11	Creatief/origineel	In de opdrachten laten (hoog)begaafde leerlingen vaak zien dat zij originele en creatieve ideeën en/of oplossingen hebben. Zij maken onverwachte zijsprongen en hebben grote verbeeldingskracht.
12	Perfectionistisch	(Hoog)begaafde leerlingen zijn perfectionistisch aangelegd. Zij houden niet van half werk.
13	Apart gevoel voor humor	(Hoog)begaafde leerlingen bezitten over het algemeen een apart gevoel voor humor.
14	Hoge mate van concentratie	(Hoog)begaafde leerlingen kennen een hoge mate van concentratie en hebben daarbij een langere aandachtsspanne dan de gemiddelde leerlingen.

Bijlage 2

Bron: SLO

Kenmerken van (hoog)begaafde onderpresteerders		
1.	Grote en uitzonderlijke kennis	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak kennis die nog niet in de groep is behandeld en een grote algemene ontwikkeling.
2.	Grote interesse	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben op veel gebieden belangstelling en ze houden ervan om dingen te onderzoeken, bijvoorbeeld door in hun vrije tijd veel te lezen of op een andere manier informatie te verzamelen. Als een onderwerp (dat vaak wat moeilijker is) hun interesse heeft, begrijpen en onthouden ze veel.
3.	Wisselend schoolwerk (bekijken in relatie tot kenmerk 7)	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen laten vaak wisselend schoolwerk zien: afnemende prestaties (zie kenmerk 7) maar bij ingewikkelde vragen juist wel het goede antwoord weten, mondeling beter presteren dan schriftelijk en beter uit de verf komen bij individueel onderwijs op maat dan bij het regulier groepsonderwijs.

4.	Positief thuiswerk	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen werken thuis vaak verder aan zelfgekozen schoolprojecten en ontwikkelen thuis op eigen initiatief allerlei activiteiten.
5.	Grote verbeelding	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een levendige, grote verbeelding en zijn creatief.
6.	Hoge mate van sensitiviteit	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen geven vaak blijk van een enorme sensitiviteit: ten opzichte van zichzelf, maar ook van anderen.
7.	Afnemende schoolprestaties (bekijken in relatie tot kenmerk 3)	Opvallend is dat de schoolprestaties van onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen afnemen; ze presteren (vooral in schriftelijk werk) beneden niveau, in elk geval beneden hun eigen niveau, maar soms zelf ook beneden groepsniveau. Vaak schrijven ze slordig, houden ze niet van instampen en inprenten, missen ze leerinhouden en instructiemomenten en zijn ze slechts selectief enthousiast: wel voor nieuwe onderwerpen, niet voor uitwerkingen.
8.	Negatief gedrag	In de klas vertonen onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen vaak negatief gedrag; ze zijn lastig en onaangepast, vragen steeds om aandacht, vervelen zich, dromen weg en wijzen pogingen van de leraar om zich aan de groepsnormen te conformeren, af.
9.	Haperende sociaal-emotionele ontwikkeling	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen zijn vaak ontevreden over zichzelf en de verrichte werkzaamheden, vermijden nieuwe activiteiten uit angst voor mislukking, hebben minderwaardigheidsgevoelens, zijn wantrouwend of onverschillig en doen niet graag mee aan groepsactiviteiten, zijn minder populair bij leeftijdsgenootjes en zoeken vriendjes onder gelijkgestemden.
10.	Geringe taakgerichtheid	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen zijn vaak weinig taakgericht. Ze hebben een laag werktempo, hebben hun huiswerk vaak niet af, stellen zichzelf onrealistische doelen, zijn snel afgeleid, vergeetachtig en/of impulsief, hebben geen duidelijk leertraject voor ogen, hebben een korte spanningsboog, voelen zich hulpeloos, willen niet geholpen worden en willen zelfstandig zijn.
11.	Negatieve houding	Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een wisselende motivatie, hebben een hekel aan routine, verzetten zich tegen autoriteit, nemen geen verantwoordelijkheid voor hun eigen daden en staan onverschillig of afwijzend tegenover de school.

Bijlage 3

Interne procedure en verantwoordelijkheden Digitaal handelingsprotocol hoogbegaafdheid

wie	wat	verantwoordelijke
Leerkracht	<ul style="list-style-type: none"> - Leerkracht meldt leerling aan (tijdens groepsbespreking) voor interne individuele leerling-bespreking met IB, of meldt leerling aan n.a.v. hulpvraag ouder(s). - Leerkracht vult leerling - bespreekformulier en logboek in en maakt afspraak met IB. 	leerkracht

Leerkracht, IB	<ul style="list-style-type: none"> - Bespreken observaties, gedrag, resultaten methodegebonden toetsen en CITO toetsen, uitslag SCOL , groepsplan met beschreven aanpak/verrijking , evt hulpvraag ouders. - Beslissen op grond van deze info of procedure DHH gestart wordt. 	Leerkracht en IB
Leerkracht	<ul style="list-style-type: none"> - Informeert ouders over afspraken/uitkomsten van deze bespreking. - Informeert ouders over procedure DHH. 	leerkracht
IB en leerkracht	- IB maakt account aan voor leerling.	IB,
	- Leerkracht start procedure en informeert interne begeleiding over met welke module gestart wordt: Quicksan, Signalering en/of Diagnostiek.	Leerkracht
	- Leerkracht communiceert met ouders over (her)activeren account en controleert of afgesproken module afgerond is.	Leerkracht
	Brieven voor ouders ivm inloggen staan op W-schijf in map leerlingzorg, DHH. IB levert deze aan bij leerkracht.	IB
	Leerkracht zorgt voor afnemen toetsen bij module Diagnostiek, overlegt met IB.	Leerkracht
	- IB plant afspraak met leerkracht over aanleveren compleet DHH.	IB
Leerkracht, IB	<ul style="list-style-type: none"> - Bespreken uitkomsten DHH. - IB maakt verslag. - Bespreken uitkomst, conclusie en adviezen met ouders. 	Leerkracht IB Leerkracht en/of IB

Bijlage 4

Stappenplan vervroegde doorstroming naar andere groep

wie	wat
Leerkracht en interne begeleider	Bespreken bevindingen van observaties, resultaten methode en niet – methode gebonden toetsen (CITO), uitslag SCOL. Doorlopen van diagnostisch proces en module DHH vervroegde doorstroming.
Ouders, leerkracht, Interne begeleider	Gesprek afweging vervroegde doorstroming. Voors en tegens bespreken. Minimaal een week bedenktijd geven aan alle partijen.
Ouders, leerkracht, interne begeleider, leerling	Leerling betrekken in proces door gesprek over plan van aanpak en onderwijsbehoeften.
Interne begeleider	Directie, zorgteam Biezenkamp, betrokken leerkrachten en bouwcoördinator informeren.

Directie, leerkrachten en interne begeleiding	Adviserende rol: <ul style="list-style-type: none"> - Moment van doorstroming - Plaatsing groep - Afscheid en kennismaking - Faciliteren tijdelijke ondersteuning nieuwe groepsleerkracht - Nazorg voor de leerling: frequentie en wie
Ouders, leerkracht, interne begeleider	Definitieve beslissing en bespreken en vastleggen van bovengenoemde punten in logboek leerling.
Ouders, leerkracht, interne begeleider	Na 3 weken en 3 maanden evaluatie. Feedback ouder, kind en leerkracht benutten en vastleggen in dossier van leerling.

Bijlage 5

Procedure meer- en hoogbegaafden

Aangepaste versie april 2015

Deze procedure is een concrete uitwerking van het beleid van de Stichting Condor rondom de begeleiding van meer- en hoogbegaafden.

Aanmelding

Wanneer een school na overleg met ouders een leerling wil aanmelden voor deelname aan de Kangoeroeklas gaan we er van uit dat deze leerling op zijn/haar eigen basisschool al een didactisch aanbod krijgt in het verdiept arrangement, en dat zorgitems vanuit DHH zijn beschreven bij het pedagogisch handelen in het groepsplan. Gebleken is dat deze leerling naast dit aanbod behoefte heeft aan begeleiding op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling, 'leren leren', en/of omgaan met ontwikkelingsgelijken. Leerlingen kunnen instromen vanaf midden groep 4 en stromen op zijn laatst uit in januari groep 8.

Bij de aanmelding moeten de volgende zaken aangeleverd worden:

- 1 Toestemmingsformulier ouders
- 2 Aanmelding met Groeidocument A (versie april 2015)
- 3 Indien vanuit een hulpvraag DHH afgenomen is, dan de relevante conclusies opnemen in groeidocument A, onder het kopje Onderzoeksgegevens / DHH
- 4 Cito uitslagen
  - overzicht reguliere afnames
  - gegevens van doortoetsen (minimaal 1x doortoetsen)
- 5 Verslag gesprek IB /leerling

Dossier kan geheel digitaal aangeboden worden. Opsturen naar Harold, Desiree en Marieke.

Vervolg traject

- Alle aangemelde leerlingen worden uitgenodigd voor de observatie/-activiteitenochtend.
- Na de observatieochtend worden alle leerlingen besproken door bovenschools zorgteam en specialisten kangoeroeklas.
- Na dit overleg volgt een besluit of deelname aan de kangoeroeklas de juiste keuze is.
- Ouders/leerling en school worden schriftelijk geïnformeerd over het besluit.

Mocht een leerling niet in aanmerking komen, dan zal het bovenschools zorgteam samen met school/ouders bespreken hoe een passend aanbod gerealiseerd kan worden.

De IB-er bespreekt de volgende zaken met de ouders:

- Twee keer per jaar vindt er een evaluatie plaats. Na iedere evaluatie volgt een advies over het al dan niet voortzetten van plaatsing in de Kangoeroeklas.
- De specialisten bespreken tussentijds de voortgang met de ouder(s).

- Ouders betalen per jaar een eigen bijdrage voor de Kangoeroeklas.
  - leerlingen van de ochtendgroep (groep 6-7 of 7-8 combinatie) 250 euro*
  - leerlingen van de middaggroep (groep 4-5 of 5-6 combinatie) 150 euro*
  - tweede kind uit hetzelfde gezin ochtendgroep 125 euro*
  - tweede kind uit hetzelfde gezin middaggroep 75 euro*

Hiervoor zal een rekening toegestuurd worden. Voor de periode augustus-december wordt 5/12 in rekening gebracht, voor de periode januari-juli wordt 7/12 in rekening gebracht.

* *tarieven 2014-2015*

- Vervoer van en naar locatie wordt geregeld door de ouder(s).

Aard van begeleiding

Het Bovenschools Zorgteam analyseert het dossier en bepaalt de aard van begeleiding of aanbod.

Daarin zijn vier opties te onderscheiden:

1. Leerling heeft aanbod of begeleiding op eigen school nodig. Bovenschools Zorgteam geeft handelingsgerichte adviezen aan school.
2. Leerling heeft mogelijk een aanbod of begeleiding in Kangoeroeklas nodig:
Kind wordt door de specialisten uitgenodigd om enkele activiteiten uit te voeren op de locatie bij de specialisten. Specialisten observeren hierbij de leerlingen en gaan met hen in gesprek. Er komt een advies naar het zorgteam.
  - Zorgteam beslist dat deelname aan Kangoeroeklas **geen** optie is en geeft handelingsgerichte adviezen aan school.
3. Leerling heeft mogelijk een aanbod of begeleiding in Kangoeroeklas nodig:
Kind wordt door de specialisten uitgenodigd om enkele activiteiten uit te voeren op de locatie bij de specialisten. Specialisten observeren hierbij de leerlingen en gaan met hen in gesprek. Er komt een advies naar het zorgteam.
  - Zorgteam beslist dat leerlingen in de Kangoeroeklas **geplaatst** wordt.
4. Leerling heeft een uitgebreid onderzoek van een specialist nodig om van daaruit handelingsgerichte adviezen te kunnen geven aan school.

Het Bovenschools Zorgteam zal elke optie schriftelijk beargumenteren en dit communiceren met school. School zal deze informatie op haar beurt weer communiceren met de ouders van de aangemelde leerling.

Plaatsing in de Kangoeroeklas is in principe voor één jaar, tenzij er duidelijke argumenten zijn om hier van af te wijken. Ieder jaar zal een evaluatierapportage gemaakt worden met een onderbouwing of plaatsing in de Kangoeroeklas wel of niet verlengd zal worden.

Bijlage 6

Evaluatie

1. De signalering is zorgvuldig geschied
2. De school heeft ons voldoende geïnformeerd over de signalering
3. De diagnose is zorgvuldig geschied
4. De school heeft ons voldoende geïnformeerd over de diagnose
5. We zijn tevreden over de resultaten van het handelingsgericht werken
6. We zijn tevreden over de kangoeroeklas (indien hiervan sprake is)
7. We voelen ons serieus genomen in het hele proces
8. Bij het versnellen van een leerling geven ouders na 3 maanden aan tevreden te zijn over het gelopen proces (indien hiervan sprake is)
9. Aan het eind van het schooljaar geeft de ouder aan tevreden te zijn over het meedraaien in de kangoeroeklas, en het in de klas verder werken aan de klapper.

10. Ouders geven aan dat het welbevinden van het kind is gegroeid.

Op een schaal van 1-5 kunnen leerlingen die deel hebben genomen aan het DHH traject hun tevredenheid uitspreken.

Leerlingen scoren gemiddeld 3,5 of hoger op de vragen:

1. De hulp, die ik krijg om het op school meer naar mijn zin te krijgen, helpt me.
2. De hulp, die ik krijg om passend werk te krijgen, helpt me
3. Ik leer veel in de kangoeroeklas (indien hiervan sprake is)
4. Ik voel me prettig in de kangoeroeklas (indien hiervan sprake is)
5. Bij het versnellen van een leerling geeft de leerling aan na 3 maanden aan tevreden te zijn over het gelopen proces. (indien hiervan sprake is)
6. Aan het eind van het schooljaar geeft de leerling aan tevreden te zijn over het meedraaien in de kangoeroeklas, en het in de klas verder werken aan de klapper
7. De leerling geeft aan dat het welbevinden gegroeid is

Op een schaal van 1-5 kunnen leerkrachten waarvan een leerling deel heeft genomen aan het DHH traject hun tevredenheid uitspreken.

Leerkrachten scoren gemiddeld 3,5 of hoger op de vragen :

1. Ik voel me voldoende ondersteund om meer- en hoogbegaafde leerlingen te signaleren
2. De leerkracht voelt zich vaardig in het signaleren van meer- en hoogbegaafde leerlingen met behulp van de in de bijlage opgenomen lijsten
3. De leerkracht is vaardig in het op de juiste manier inzetten van het DHH
4. De leerkracht is vaardig in het op de juiste manier inzetten van het compacten en verrijken van de leerstof
5. De leerkracht is vaardig in het op de juiste manier inzetten van extra materialen zoals genoemd in hoofdstuk 9
6. Ik voel me voldoende ondersteund om meer- en hoogbegaafde leerlingen te diagnosticeren.
7. Ik voel me voldoende ondersteund om en meer- hoogbegaafde leerlingen te handelingsgericht te helpen
8. De leerkracht voelt zich vaardig in het signaleren van onderpresteerders met behulp van de in de bijlage opgenomen lijsten
9. Bij het versnellen van een leerling geven leerkracht en IB na 3 maanden aan tevreden te zijn over het gelopen proces
10. Aan het eind van het schooljaar geeft de leerkracht aan tevreden te zijn over het meedraaien in de kangoeroeklas, en het in de klas verder werken aan de klapper
11. Leerkrachten geven aan dat het welbevinden van het kind is gegroeid

Bijlage 7

Meervoudige intelligenties volgens Gardner

Leerlingen zijn op verschillende manieren 'knap'. Het ene kind blinkt uit in taal, maar presteert wat minder goed in rekenen. Een ander kind is sterk in bewegen en heeft meer moeite met de uitleg van theorie. Iedere leerling ontwikkelt zich in een aantal van deze intelligenties sterker dan in andere. Door een beroep te doen op alle intelligenties ontwikkelen leerlingen zich breed.

1. woordknap, verbaal, linguïstisch;

Deze kinderen zijn goed in lezen, verhalen vertellen, schrijven en spreken, lezen graag, beschikken over een uitgebreide woordenschat, of spelen met woorden. Kinderen die Woord Knap zijn, houden van woorden gebruiken, denken in woorden en leren vaak het beste door middel van verbale presentaties, lezen, schrijven en discussiëren

2. rekenknap, logisch, mathematisch;

Deze kinderen beschikken over goede creatieve vaardigheden, hebben oog voor detail en kleur, ruimtelijk bewustzijn en vinden schilderen en tekenen leuk. Kinderen die Beeld Knap zijn, denken in plaatjes en kunnen 'zien' door middel van visualisatie en verbeelding. Ze leren vaak het beste door middel van het gebruik van denktijd, visualiseren, films, video's en visuele hulpmiddelen

3. muzieknep, muzikaal, ritmisch;

Deze kinderen hebben het vermogen om te communiceren door middel van muziek, luisteren regelmatig naar muziek, bespelen een instrument, zingen, zijn gevoelig voor toonhoogte, klankkleur, timing, toon en ritme van geluiden. Kinderen die Muziek Knap zijn denken vaak in ritmes, melodieën of liedteksten en leren vaak het beste door middel van muziek of als er muziek gedraaid wordt op de achtergrond.

4. beeldknap, visueel, ruimtelijk;

Deze kinderen beschikken over goede creatieve vaardigheden, hebben oog voor detail en kleur, ruimtelijk bewustzijn en vinden schilderen en tekenen leuk. Kinderen die Beeld Knap zijn, denken in plaatjes en kunnen 'zien' door middel van visualisatie en verbeelding. Ze leren vaak het beste door middel van het gebruik van denktijd, visualiseren, films, video's en visuele hulpmiddelen.

5. zelfknap, intrapersoonlijk;

Deze kinderen zijn zich bewust van hun eigen gevoelens, sterke punten, ideeën, waarden en geloofsovertuigingen, stellen en behalen doelen voor zichzelf, hebben graag tijd voor zichzelf om na te denken. Ze leren vaak het beste als ze de tijd krijgen om informatie te verwerken, hun eigen ideeën te formuleren en na te denken over wat ze geleerd hebben.

6. mensenknap, interpersoonlijk;

Deze kinderen kunnen gemakkelijk vriendschappen opbouwen en onderhouden, zijn gevoelig voor de gevoelens van anderen, zijn goede leiders en organisators, kunnen zich in de rol van anderen verplaatsen en dingen vanuit een ander perspectief benaderen. Ze leren vaak het beste als ze de lesstof met anderen kunnen doornemen.

7. bewegknap, lichamelijk, kinetisch;

Deze kinderen beschikken over goede motorische vaardigheden, bewegen graag, kunnen hun lichaam gebruiken om te communiceren en zijn goed in dansen, sporten en acteren. Ze leren vaak het beste als er sprake is van beweging of als de lesstof gepresenteerd wordt op een praktijkgerichte manier.

8. natuurknap, naturalistisch.

Deze kinderen zijn zich heel goed bewust van de natuurlijke wereld en fenomenen, maken onderscheid tussen natuurlijke dingen en niet-natuurlijke dingen. Ze leren vaak het beste als de leerstof gesorteerd of geclassificeerd kan worden, of als die in relatie staat tot de natuurlijke wereld.